

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเพื่อศึกษาศึกษาทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนมัธยมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียน มัธยมวัดคูสิดาราม เขต บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เพื่อให้ได้แนวคิดในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอตามลำดับดังนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

๒.๒ ทฤษฎีพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

๒.๓ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

๒.๓.๑ การพัฒนาด้านกำหนดนโยบาย

๒.๓.๒ การพัฒนาด้านการจัดสภาพแวดล้อม

๒.๓.๓ การพัฒนาด้านนิเทศการเรียนการสอน

๒.๓.๔ การพัฒนาด้านการจัดกิจกรรม

๒.๔ แนวคิดในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ งานวิจัยในประเทศ

๒.๕.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

อมรา เล็กเริงสินธุ์^๑ ได้ว่าถึง คุณธรรม ตามทัศนะของ Plato กล่าวว่า คุณธรรม คือ การปฏิบัติที่ดีตามหน้าที่ของวิญญาน และคุณธรรมไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยบังเอิญ เพราะมนุษย์จะต้องรู้ว่าเขากำลังทำอะไร เพื่ออะไร และทำอย่างไร คุณธรรมจึงเกิดขึ้นจากความรู้ ไม่ใช่ความรู้ทางทฤษฎีแต่เป็นความรู้ที่มาจากการปฏิบัติจริง คุณธรรมตามแนวคิดของ Plato มี ๔ ประการ คือ

^๑อมรา เล็กเริงสินธุ์, คุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร, (กรุงเทพมหานคร : เสนาธรรม, ๒๕๔๒), หน้า ๒๓-๒๔.

๑. ปัญญาหรือความรู้ (Wisdom) คือ การหยั่งรู้ว่าอะไรถูก อะไรผิด อะไรดี อะไรไม่ดี อะไรควรประพฤติหรือไม่ควรประพฤติ

๒. ประมาณ (Temperance) คือ การรู้จักควบคุมตนเองให้อยู่ในขอบเขตของจุดมุ่งหมายของชีวิต มีความรับผิดชอบ รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง

๓. กล้าหาญ (Courage) คือ การเสี่ยงต่อความยากลำบาก อันตราย เพื่ออุดมการณ์ของตนเองหรือด้วยความมั่นใจว่าได้กระทำดีที่สุดแล้ว

๔. ยุติธรรม (Justice) คือ การให้แก่ทุกคนอย่างเหมาะสม เช่น การให้แก่ตนเอง ครอบครัว มิตรสหาย ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา อย่างมีเหตุผลอันควร

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ^{๐๙}ได้กล่าวว่า คุณธรรมเป็นคุณภาพของจิตใจ กล่าว คือ คุณสมบัติที่เสริมสร้างจิตใจให้ดีงามให้เป็นจิตใจที่สูงประณีตและประเสริฐ เช่น

๑. เมตตา คือ ความรักปรารถนาดี เป็นมิตร อยากให้ผู้อื่นมีความสุข

๒. กรุณา คือ ความสงสารอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์

๓. มุทิตา คือ ความพลอยยินดี พร้อมที่จะส่งเสริมสนับสนุนผู้ที่ประสบความสำเร็จให้มีความสุขหรือก้าวหน้าในการทำสิ่งที่ดีงาม

๔. อุเบกขา คือ การวางตัววางใจเป็นกลาง เพื่อรักษารธรรม เมื่อผู้อื่นควรจะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของเขาตามเหตุและผล

๕. จาคะ คือ ความมีน้ำใจเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว

กรมอาชีวศึกษา ^{๐๑๐}ได้ให้ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ทั้งกาย วาจา และจิตใจ โดยถือปฏิบัติเป็นประจำและเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งการปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคม ค่านิยม หมายถึง ความชอบในสิ่งต่างๆ ของบุคคลที่เห็นว่ามีความค่าในการดำเนินชีวิตและเป็นจุดหมายปลายทางของการดำเนินชีวิต หรือสิ่งที่คน ส่วนใหญ่เห็นว่ามีความค่าน่ายกย่อง ยึดถือปฏิบัติในการดำเนินชีวิต และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

^{๐๙}พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต), **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนในสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : กองการพิมพ์ฝ่ายประชาสัมพันธ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔.

^{๐๑๐}กรมอาชีวศึกษา, การปรับเปลี่ยนกรอบคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษากรรณอาชีวศึกษา, (๒๕ กันยายน ๒๕๔๓) : ๑๔, (อัครสำเนา).

อานวย ทะพิงค์แก และ ชยันต์ วรรณะภูมิ^{๐๐} ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่าเป็นบรรทัดฐานของความประพฤติ เป็นสิ่งที่กำหนดว่าอะไรควรประพฤติ ปฏิบัติจริยธรรมแตกต่างจากค่านิยมที่ว่า จริยธรรมนั้นเป็นเรื่องของสิ่งที่ควรประพฤติ ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความดีแก่สังคม จริยธรรม ยังแตกต่างไปจากกฎระเบียบ ข้อบังคับหรือกฎหมายในลักษณะที่ว่าสิ่งเหล่านี้มีข้อห้ามและบทลงโทษของพฤติกรรมสำหรับผู้ฝ่าฝืน สำหรับจริยธรรมไม่มีข้อบังคับหรือบทลงโทษใด แต่หากมีก็เป็นเพียงบทลงโทษทางใจ สำหรับผู้ฝ่าฝืน

ประภาศรี สิห์อำไพ^{๐๐} ได้กล่าวไว้ว่าคุณธรรม คือ หลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขความยินดี การกระทำที่ดีย่อมมีผลผลิตของความดี คือ ชื่นชมยกย่องในขณะทำการกระทำ ชั่วชอนนำความเจ็บปวดมาให้ การเป็นผู้มีคุณธรรมก็คือ การปฏิบัติตนอยู่ในกรอบที่ดำรงความเข้าใจเรื่องการทำดีมีคุณธรรม เป็นกฎเกณฑ์สากลที่ตรงกัน เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียน ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม เป็นต้น สภาพของการทำความดี คือ ความเหมาะสม สมควรต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสมด้วยหลักจริยธรรมที่สามารถจำแนก ความถูกต้อง มีสติสัมปชัญญะรับผิดชอบชั่วดีตามทำนองคลองธรรม มีจิตใจลักษณะนิสัยและความตั้งใจหรือเจตนาที่ดีงาม

สรุปได้ว่า จากความหมายของคำว่า จริยธรรม ตามความคิดเห็นของนักการศึกษา นักปรัชญา นักจิตวิทยา คำว่า จริยธรรม เป็นลักษณะของความประพฤติ ปฏิบัติตนที่ดีงาม ในสิ่งที่สังคม ขอมรับยกย่องว่า เป็นสิ่งที่ควรกระทำ ซึ่งในประโยชน์ทั้งตัวผู้ปฏิบัติเองและสังคมโดยรวม

^{๐๐}อานวย ทะพิงค์แก และ ชยันต์ วรรณะภูมิ, พัฒนาการของจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สมชายการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕๑ - ๑๕๒.

^{๐๐}ประภาศรี สิห์อำไพ, พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑.

๒.๒ ทฤษฎีการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม

ผู้วิจัยขอนำเสนอทฤษฎี หลักการ และแนวคิดต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญของแนวคิดนั้น ซึ่งในบางแนวความคิดได้นำไปทดสอบพิสูจน์แล้วด้วยกระบวนการวิจัย แต่ในบางแนวความคิดยังไม่มีการศึกษากันมากนัก ดังนี้

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ فروยด์ (Psychoanalytic Theory)^{๐๐}

ซิกมันด์ فروยด์ ผู้นำทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ได้อธิบายถึงการพัฒนาการด้านต่างๆ ของมนุษย์ เช่น ด้านจริยธรรม ด้านบุคลิกภาพ และด้านบทบาททางเพศ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ที่อธิบายถึงการพัฒนาทางจริยธรรมนั้น فروยด์เห็นว่าทารกเกิดมาพร้อมกับสัญชาตญาณพื้นฐาน ๒ ประการ

๑. สัญชาตญาณแห่งชีวิต (Eros)

๒. สัญชาตญาณแห่งความตาย (Thanatos)

สัญชาตญาณพื้นฐาน ๒ ประการนี้ เป็นแหล่งก่อให้เกิดพลังทางจิต ซึ่งกระจายกันทำงานในระบบของบุคลิกภาพ ๓ ระบบ ซึ่งพัฒนาตามลำดับขั้นตอน คือ

๑. อิด (Id) เป็นระบบที่มีติดตัวทารกมาตั้งแต่แรกเกิด ซึ่งหน้าที่หลักของอิด คือ พลังงานทางจิต เป็นไปในทางตอบสนองความต้องการตามสัญชาตญาณ โดยอิดทำงานตามหลักการแสวงหาความสุขให้แก่ทารก หลบหลีกสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความไม่สุขสบายทั้งปวง

๒. อีโก้ (Ego) เป็นการพัฒนาขึ้นมาจากอิด (Id) เพื่อทำหน้าที่ในการคิดและวางแผนตอบสนองความต้องการของอิด โดยการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง

๓. ซุปเปอร์อีโก้ (Superego) เป็นขั้นการพัฒนาที่สามของบุคลิกภาพและ เป็นระบบที่เรียกว่าระบบควบคุมจริยธรรมของบุคคล ซุปเปอร์อีโก้พัฒนาขึ้นมาเมื่อทารกมีอายุระหว่าง ๓-๖ ปี ในซุปเปอร์อีโก้ยังมีระบบย่อยอีกสองระบบที่พัฒนาขึ้นมาควบคู่กัน ระบบหนึ่งเรียกว่าอีโก้ไอดีล (Ego Ideal) เป็นระบบที่เด็กจดจำการกระทำที่พ่อแม่บอกว่าดีและควรกระทำ อีกระบบหนึ่งเรียกว่ามโนธรรม (Conscience) เป็นระบบที่เด็กจดจำการกระทำที่พ่อแม่บอกว่าไม่ดีและมีควรกระทำ ระบบย่อยทั้งสองระบบของซุปเปอร์อีโก้คอยควบคุมการกระทำของเด็กจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เมื่อใดที่บุคคลทำในสิ่งที่อีโก้ไอดีลก็จะให้รางวัล ทำให้บุคคลเกิดความสำนึกผิด จึงกล่าวได้ว่า ซุปเปอร์อีโก้ช่วยให้เด็กควบคุมตนเองทางจริยธรรมได้เหมือนกับพ่อแม่ควบคุมตนโดยใกล้ชิดมาก่อน

^{๐๐}มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, โรงเรียนประถมศึกษากับการพัฒนาจริยธรรม , (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, ๒๕๓๕), หน้า ๑๗๖-๑๗๘.

ประกาศรี สืออำไพ^{๐๐} ได้กล่าวถึง ความเชื่อของนักทฤษฎีกลุ่มนี้ว่า จริยธรรมกับมโนธรรม เป็นอันเดียวกัน มนุษย์อยู่ในสังคมกลุ่มใดก็จะเรียนรู้ความผิดชอบชั่วดีจากสิ่งแวดล้อมในสังคม จนมีลักษณะพิเศษของแต่ละสังคมที่เรียกว่าเอกลักษณ์เป็นกฎเกณฑ์ให้ประพฤติปฏิบัติตามข้อกำหนดโดยอัตโนมัติ คนที่ทำความชั่วแล้วรู้สึกสำนึกเกิดหิริโอตตปเปะ ละอายใจตนเอง ถือว่าได้รับการลงโทษด้วยตนเอง เมื่อสำนึกแล้วพึงละเว้นไม่ปฏิบัติอีก โดยไม่ต้องมีสิ่งควบคุมจากภายนอก เป็นการสร้างมโนธรรมขึ้นมา โดยไม่จำเป็นต้องสนใจองค์ประกอบของลำชั้นพัฒนาการทางจริยธรรม

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดورا (Social Learning Theory) ^{๐x}

แบนดورا (Bandura) ผู้นำทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมถือว่า จริยธรรมเป็นเรื่องของกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจกระทำ และกำกับการกระทำของคน ซึ่งกฎเกณฑ์เหล่านี้ ส่วนหนึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดขึ้นในรูปของกฎหมาย ศีลธรรม และจารีตประเพณีกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดขึ้นนี้ บางส่วนบุคคลอาจยึดถือปฏิบัติเป็นกฎเกณฑ์ในใจตนเอง ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่กำกับการกระทำตนเองได้มากกว่ากฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดขึ้น การเรียนรู้ตามทฤษฎีนี้เชื่อว่า พฤติกรรมจริยธรรมถือว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งของพฤติกรรมทางสังคม ดังนั้น การเรียนรู้ การปฏิบัติและการตัดสินใจพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก็เกิดขึ้น โดยอาศัยกระบวนการที่มนุษย์ใช้ในการเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมอื่นๆ ในการพิจารณาเรื่องจริยธรรมตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม อาจแยกประเด็นหลักในการพิจารณาออกเป็น ๒ ประเด็น ดังนี้

๑. ต้นกำเนิดของพฤติกรรม เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมระบุว่า พฤติกรรมส่วนมากของมนุษย์ เกิดจากการเรียนรู้ ๒ แบบหลักคือ

๑) การเรียนรู้จากผลกรรม เป็นการเรียนรู้ที่บุคคลกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองแล้วเรียนรู้ผลกรรมที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ผลกรรมที่เกิดขึ้นจากการกระทำมีผลต่อมนุษย์ ๓ ด้าน คือ ด้านการให้ข้อมูล ด้านการจูงใจ และด้านการเสริมแรง

๒) การเรียนรู้จากการสังเกต การเรียนรู้ชนิดนี้เกิดจากการสังเกตตัวแบบ (Model) ว่าตัวแบบทำอะไร ทำอย่างไร มีกฎเกณฑ์อย่างไร เมื่อสังเกตได้แล้ว ผู้สังเกตก็มีความคิดว่าตนสามารถทำพฤติกรรมใหม่ได้ การเรียนรู้จากการสังเกตมีกระบวนการเรียนรู้ ๔ กระบวนการ คือ

^{๐๐}ประกาศรี สืออำไพ, **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม** , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๒๕.

^{๐x}Bandura, A. **Social Learning Theory**, (England Cliffs, N.J. : Prentice – Hall, 1977), p. 79.

(๑) กระบวนการใส่ใจ กระบวนการนี้เป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้จากการสังเกต

(๒) กระบวนการเก็บจำ มนุษย์สามารถเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบแล้วเก็บจำการกระทำของตัวแบบไว้ จนเวลาผ่านไปก็สามารถระลึกถึงแบบแผนของพฤติกรรมเพื่อแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมได้

(๓) กระบวนการกระทำทางร่างกาย เป็นกระบวนการที่ผู้สังเกตแปลผลจากการเก็บจำออกมาเป็นการกระทำ กระบวนการนี้อาศัยการจัดระบบพฤติกรรมส่วนย่อยเพื่อแสดงตามตัวแบบ ผู้สังเกตที่จะทำตามตัวแบบได้จะต้องมีความสามารถทางกายที่จะทำตามตัวแบบได้

(๔) กระบวนการจูงใจ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมแยกแยะระหว่างการเรียนรู้ (Learning) กับการกระทำ (Performance) เพราะมนุษย์ไม่ได้ทำทุกสิ่งทุกอย่างตามที่ได้เรียนรู้มา การกระทำที่ตัวแบบทำแล้วเกิดผลทางบวกจะเกิดแรงจูงใจให้ผู้สังเกตทำพฤติกรรมตามที่ตัวแบบกระทำ การกระทำใดที่ตัวแบบกระทำแล้วเกิดผลกรรมทางลบก็จะมาเป็นแรงจูงใจให้ผู้สังเกตงดเว้นการกระทำตามตัวแบบนั้น

๒. ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม

๑) ตัวแปรที่เกิดก่อนพฤติกรรม มีอิทธิพลของตัวแบบ ซึ่งอาจทำให้ผู้สังเกตเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมใหม่ ๆ ได้ การสอนกฎเกณฑ์หรือหลักการใหม่จากตัวแบบ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของตัวแบบโดยวิธีถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) การสอนความคิด หรือพฤติกรรมสร้างสรรค์ การยับยั้งการกระทำที่มีผลกระทบทางลบ

๒) ตัวแปรที่เกิดหลังพฤติกรรม มีผลกระทบจากภายนอกที่เป็นแหล่งกำเนิดของผลกระทบที่อยู่ภายนอกและเงื่อนไขผลกระทบจะเป็นไปตามที่กำหนดขึ้นสำหรับผลกระทบจากภายใน ผลกระทบประเภทนี้มีแหล่งกำเนิดของผลกระทบอยู่ภายในตัวบุคคล และเงื่อนไขการเกิด ผลกระทบเป็นไปตามธรรมชาติและตามที่บุคคลกำหนด

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของโคลเบอร์ก (Cognitive Development Theory)^{๐๐}

๑. พัฒนาการทางจริยธรรมมีโครงสร้างพื้นฐานทางสติปัญญา (Cognitive) และมืองค์ประกอบทางจรรยาวิพากษ์

^{๐๐}Kohlberg, L. **Family Patterns of Moral Reading Child Development.** (Hartford : Hean and Langer, 1976), p. 48.

๒. แรงจูงใจเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยธรรม คือ แรงจูงใจเกี่ยวกับการยอมรับ (Acceptance) การมีความสามารถ (Competence) การเคารพตนเองหรือเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ (Self – Esteem or Self Actualization) มากกว่าจะเป็นความต้องการทางกาย หรือ การลดความวิตกกังวลเกี่ยวกับความกลัว

๓. ลักษณะสำคัญของพัฒนาการทางจริยธรรม คือ การพัฒนาการจะเป็นสากลมีขั้นตอนเหมือนกันทุกวัฒนธรรม เพราะในทุกวัฒนธรรมมีการปฏิสัมพันธ์กันในสังคม มีการสวมบทบาท (Role taking) เช่นเดียวกัน

๔. กฎเกณฑ์ปกติเบื้องต้นของจริยธรรม เกิดจากประสบการณ์ที่สั่งสมจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมากกว่าเกิดจากการสร้างกฎเกณฑ์ภายในตนเอง จึงไม่นิยมขึ้นพัฒนาการจากภายในแต่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนกับคนอื่น

๕. สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรม พิจารณาจากคุณภาพและของเขตต่างๆ ไปของสิ่งเร้าทางพุทธิปัญญาและทางสังคมตลอดช่วงพัฒนาการของเด็กมากกว่าเกิดจากประสบการณ์เฉพาะอย่างจากพ่อแม่ หรือประสบการณ์ที่ได้จากวินัยการลงโทษหรือรางวัล

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์^{๑๖}

เพียเจต์ (Piaget) ได้ศึกษาการตัดสินใจจริยธรรมของเด็ก ซึ่งเป็นรากฐานในการวิจัยทางด้านจริยธรรม โดยเฉพาะทฤษฎีพัฒนาการทางความรู้ (Cognitive Development) ทำให้ทราบว่าความคิดและสติปัญญาของบุคคลมีการเจริญตามลำดับขั้นของการพัฒนาซึ่งแบ่งเป็น ๓ ขั้น คือ

๑. ขั้นก่อนจริยธรรม พัฒนาการขั้นนี้เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๒ ปี เด็กในขั้นนี้ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมได้อย่างละเอียด มีแต่ความอยาก มีความต้องการทางกาย จึงต้องการที่จะได้บำบัตโดยไม่คำนึงถึงกาลใดๆ ทั้งสิ้น เมื่อเด็กมีความสามารถในการพูดก็จะเริ่มรับรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทต่างๆ ของตนเอง

๒. ขั้นยึดคำสั่ง พัฒนาการขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ ๒-๘ ปี ลักษณะของเด็กในขั้นนี้จะมีความเกรงกลัว และเห็นว่าคำสั่งเป็นประกาศิตที่ตัวเองต้องกระทำตาม

๓. ขั้นยึดหลักแห่งตน พัฒนาการขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ ๘-๑๐ ปี การที่เด็กจะพัฒนาการขั้นยึดคำสั่งมายังขั้นยึดหลักการแห่งตนนี้ เพียเจต์ เชื่อว่าเกิดจากการพัฒนาทางด้าน

^{๑๖} วิเชียร พากเพียร, “การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ กรุงเทพมหานคร”, ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.การประถมศึกษา , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๑), หน้า ๑๕-๒๐.

ปัญญา และประสบการณ์ในการมีบทบาทสังคมในกลุ่มเพื่อนด้วยกัน ความเกรงกลัวอำนาจภายนอกจะเป็นหลักภายในจิตของเด็กเกี่ยวกับความยุติธรรม ซึ่งเด็กอยู่ในสภาพสังคมปกติ จะบรรลุถึงขั้นที่สามในช่วงอายุนี้ แต่มีเด็กบางคนที่มีพัฒนาการหยุดชะงักในขั้นที่สอง เนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครองอย่างผิดปกติกจากสังคมหรือจากกลุ่มเพื่อนก็ได้

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก^{๑๖}

โคลเบอร์ก (Kohlberg) กล่าวว่า จริยธรรมไม่ถือการกระทำตามสิ่งที่สังคมเห็นว่าดีหรือถูกต้อง เป็นสิ่งที่บุคคลควรกระทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ขัดแย้งแล้วตัดสินใจโดยหลักความยุติธรรม โคลเบอร์ก ได้ศึกษาจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของเพียเจต์ และได้พบความจริงว่า การพัฒนาทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น ไม่ได้พัฒนาถึงจุดสมบูรณ์เพียงอายุ ๑๐ ปี แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีการพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอนจากอายุ ๑๑ ปี ถึง ๒๕ ปี และโคลเบอร์ก ยังเชื่อว่าการวัดขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมนั้นต้องใช้การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเดียวกันนั้น โคลเบอร์ก ได้แบ่งประเภทของเหตุผลเชิงจริยธรรม ออกเป็น ๖ ประเภท ซึ่งในแต่ละประเภทนั้นจัดเป็นขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม ได้ ๖ ขั้น คือ

ขั้นที่ ๑ ใช้หลักหลบหลีกการถูกลงโทษ (Obedience and Punishment)

ขั้นที่ ๒ ใช้หลักการแสวงหารางวัล (Naively Egoistic Orientation)

ขั้นที่ ๓ ใช้หลักการกระทำสิ่งที่อื่นเห็นว่าดี (Good Boy Orientation)

ขั้นที่ ๔ ใช้หลักการกระทำตามหน้าที่ (Authority and Social Order Maintaining Orientation)

ขั้นที่ ๕ ใช้หลักการเคารพตนเองหรือการกระทำตามสัญญา (Contractualistic Orientation)

ขั้นที่ ๖ ใช้หลักอุดมคติสากล (Conscience or Principle Orientation)

ขั้นการพัฒนาการทางจริยธรรมทั้ง ๖ ขั้นนี้ โคลเบอร์ก ได้แบ่งออก เป็น ๓ ระดับ ดังนี้

๑. ระดับก่อนเกณฑ์ (Preconvention Level) เป็นระดับที่มีอายุต่ำกว่า ๙ ขวบ การกระทำของเด็กในขั้นนี้ มีความมุ่งมั่นเพื่อหลบหลีกการถูกลงโทษ และการแสวงหารางวัลเขาถือว่าการที่คนอื่นกระทำตามที่เขต้องการนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แม้ว่าการกระทำนั้นจะขัดกับกลุ่มบุคคลอื่น ชอบแลกเปลี่ยนสิ่งของซึ่งกันและกันโดยไม่ให้เสียเปรียบกัน

^{๑๖} Kohlberg, L. **Family Patterns of Moral Reading Child Development.** (Hartford : Hean and Langer, 1976), p. 673.

๒. ระดับตามเกณฑ์ (Conventional Level) ช่วงอายุ ๑๐-๑๖ ปี เป็นระดับที่เด็กทำตามสังคม ประเพณี กฎหมายและศาสนา โดยที่เขาจะควบคุมความประพฤติจากการตำหนิและยกย่องชมเชยจากสังคม ซึ่งการกระทำของกลุ่มเขานั้น จะเป็นไปตามที่คิดว่าผู้อื่นชื่นชอบ โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อนของตนเอง ดังนั้น จึงชอบการเลียนแบบ แม้ว่าบางครั้งการกระทำของกลุ่มเพื่อนขัดกับสังคมส่วนใหญ่ก็ตาม และต่อมาก็จะตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตนตามกฎหมาย

๓. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post Conventional Level) ตั้งแต่อายุ ๑๖ ปี ขึ้นไป เป็นระยะที่เด็กจะมีจริยธรรมขั้นสูงสุด คือ มีการกระทำที่ต้องการยกตัวเองออกจากกฎเกณฑ์ และความคาดหวังของผู้อื่น ในการตัดสินใจขัดแย้งต่างๆ นั้น ต้องนำมาตรึงตรองพิจารณาด้วยตนเอง แล้วตัดสินใจไปตามความคิดตนที่ว่าสำคัญแล้ว อันไหนจะมีความสำคัญมากกว่า โดยการที่คำนึงถึงประโยชน์สุขของสังคมไม่รู้จักล้าสิทธิของบุคคลอื่นมีความรู้เป็นสากล

จะเห็นว่าทั้งทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ต่างก็มีแนวคิดแฝงอิงซึ่งกันและกัน เมื่อนำทฤษฎีทั้งสองมารวมกันก็จะทำให้เรามีความเข้าใจในเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมในตัวมนุษย์ได้ ตลอดจนทั้งเห็นความแตกต่างในด้านคุณธรรมและจริยธรรมของแต่ละบุคคลได้ชัดเจนขึ้น

๒.๓ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

๒.๓.๑ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านกำหนดนโยบาย

สุมน อมรวิวัฒน์ และสมพงษ์ จิตระดับ^๑ ได้กล่าวถึง การสั่งสอนอบรมจริยธรรมในโรงเรียน จึงจำเป็นที่ต้องมีกำหนดนโยบาย หรือ มีแผนการการพัฒนา และ โครงการกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมระบบการสั่งสอนอบรมให้ได้ผลยิ่งขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดโครงการทางศิลปวัฒนธรรม ให้ดีขึ้นต่อไป การสั่งสอนและพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนนั้น นอกจากจะเป็นการสอนอย่างเป็นระบบตามหลักสูตร แผนการสอน และระเบียบของการวัดและประเมินผลการสอนแล้ว ยังมีกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นหลายประการในโรงเรียน ที่ช่วยสร้างเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนได้อย่างดียิ่ง กระบวนการทางสังคมในโรงเรียนที่น่าจะนำมาอธิบายเนื่องด้วยเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน คือ

๑. การประพฤติตามกฎเกณฑ์และระเบียบวินัย

^๑ สุมน อมรวิวัฒน์ และสมพงษ์ จิตระดับ, “การจัดกิจกรรมการสอนจริยศึกษา,” ศึกษาสาร (นันทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๖), หน้า ๕๒-๕๔

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับเพื่อนและความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู

๓. สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่นักเรียนการสร้างเสริมกำลังใจให้ประพุดิ การให้รางวัล และการลงโทษ

๔. การให้รางวัลและการลงโทษจะบังเกิดผลในการสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม ต่อเมื่อได้ปฏิบัติ ดังนี้

๑) ให้รางวัลหรือลงโทษอย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผลอันเป็นที่ทราบและเข้าใจทั่วไปแล้ว

๒) รางวัลหรือโทษต้องมีความเหมาะสมกับการกระทำ เหตุการณ์ ผลที่เกิดขึ้น และวัยของผู้ที่ได้รับรางวัลหรือผู้ที่ได้รับโทษ

๓) การพิจารณาให้รางวัลหรือลงโทษต้องมีความยุติธรรม ปราศจากอคติ และไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจให้รางวัลหรือลงโทษ

๕. การให้รางวัลหรือการลงโทษนั้น ต้องเป็นไปเพื่อการสร้างสรรค์มากกว่าเป็นการทำลาย มิใช่ก่อปัญหาอื่นตามมาทั้งทางด้านตัวครู นักเรียน ผู้ปกครอง กฎหมาย และศีลธรรม

ทิสนา แคมมณี^{๐๐} ได้กล่าวถึง แหล่งพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดยตรง ทั้งในแง่ของการสอนตามหลักสูตรและการสอนตามกระบวนการทางสังคมในโรงเรียน ซึ่งเป็นการกำหนดนโยบายในการสอนทั้งในหลักสูตรนอกหลักสูตร โดยสร้างความสัมพันธ์หรือ ของความร่วมมือจากทางบ้านและสถาบันต่างๆ ของสังคมด้วย ก็จะทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลมากขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหาร ครูในโรงเรียน และความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

๒.๓.๒ การพัฒนาด้านการจัดสภาพแวดล้อม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ^{๐๐} ให้ความหมายของการพัฒนาสภาพแวดล้อมว่า หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีจุดหมายสำคัญคือให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและปัญหาสิ่งแวดล้อมรู้จักวิเคราะห์ผลกระทบที่ได้รับจากสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากการตัดสินใจด้วยตนเองของบุคคล เพื่อให้มีความรับผิดชอบ และร่วมกันบำรุงรักษาสภาพแวดล้อมให้ดีที่สุดและนานที่สุด

^{๐๐} ทิสนา แคมมณี , “การแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองด้วยระบบ คู่สัญญา,” วารสารครุศาสตร์ , (๒๕๒๖,มกราคม – มีนาคม), หน้า ๒๑.

^{๐๐} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการวิเคราะห์เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมกับนโยบายการศึกษาของไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศาสนา, ๒๕๓๔), หน้า ๕.

เกษม จันทรแก้ว^{๐๐} เสนอหลักการพัฒนาสภาพแวดล้อมว่า

๑. เป็นการให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง ยาวนานตลอดชีวิต
๒. เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดความรู้ ทักษะ จิตสำนึก ความรู้สึกตอบโต้ที่ว่องไว และถูกต้องและการมีทักษะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการให้เป็นผู้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นในเรื่องของสิ่งแวดล้อม
๓. วิธีการให้ความรู้ต้องเหมาะสมทั้งเนื้อหา การใช้เทคโนโลยีและรับรู้เพื่อการสร้างความเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้

เต็มดวง รัตนทัศนีย์^{๐๐} เสนอหลักการพัฒนาจิตสภาพแวดล้อมว่า ควรประกอบด้วย

๑. เป็นการศึกษาเพื่อชีวิต
๒. เป็นการศึกษาตลอดชีวิต
๓. เป็นการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติ
๔. มีความคิดรวบยอดทางสิ่งแวดล้อม
๕. เป็นการสร้างจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อม
๖. เป็นการมองทั้งระบบ
๗. เป็นสหสัมพันธ์วิทยา
๘. เป็นการเรียนแบบแก้ปัญหา
๙. เป็นการมุ่งสร้างความตระหนัก ทักษะและค่านิยม
๑๐. เป็นการพัฒนาความคิดอย่างเป็นระบบ
๑๑. เป็นการได้สถานการณ์ปัจจุบันและคำนึงถึงอนาคต
๑๒. เป็นการเน้นการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น
๑๓. เน้นการกระจายของข่าวสาร
๑๔. การจัดอบรมครูสิ่งแวดล้อมศึกษา

วราพร ศรีสุพรรณ^{๐๐} ระบุว่า การจัดสภาพแวดล้อม คือ กระบวนการทางการศึกษาที่จะทำให้คนเรารู้จักธรรมชาติและรู้จักบทบาทและฐานะของงานที่ตนสัมพันธ์กับองค์ประกอบ

^{๐๐}เกษม จันทรแก้ว, *สิ่งแวดล้อมศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : สมชายการพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๒๔.

^{๐๐}เต็มดวง รัตนทัศนีย์, *ยุทธวิธีทางสิ่งแวดล้อมศึกษาในมนุษย์และสิ่งแวดล้อมศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : อรุณลาดพร้าว, ๒๕๓๔), หน้า ๓๔.

^{๐๐}วราพร ศรีสุพรรณ , *แนวทางในการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษาในมนุษย์และสิ่งแวดล้อมศึกษา* (อัสตานา)

อื่นๆ โดยมีเป้าหมายที่จะให้บุคคลดำรงชีวิตอยู่อย่างประสาน สอดคล้องกับธรรมชาติ พร้อมกับอยู่ในสังคมทั้งระดับท้องถิ่น ประเทศ และ โลกอย่างปกติสุขและเสนอหลักการไว้ว่า

๑. เนื้อหาสาระจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดบูรณาการโดยสามารถประสานแนวคิดของศาสตร์ต่างๆ ในการอธิบายระบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ตามธรรมชาติ

๒. กระบวนการเรียนการสอนเน้นการสืบสวน สอบสวนและการสังเกต เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ เข้าใจถึงลักษณะปัญหาสิ่งแวดล้อม และสามารถหาเหตุผลของปัญหาได้อย่างแท้จริง

๓. ให้ความสำคัญกับผู้เรียนในบทบาทต่อสังคม เน้นให้ผู้เรียนตระหนักว่าตนเองมีบทบาทต่อสังคม และสิ่งที่ปรากฏอยู่ในสังคม จะกระทบถึงตัวเขาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การศึกษาจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้จักและเห็นคุณค่าของตนเอง รู้จักท้องถิ่นและสังคมของตน สามารถวิเคราะห์ปัญหาในสังคมและสิ่งแวดล้อมของตน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสวงหาแนวคิด และเทคนิคใหม่ๆ ที่จะนำไปใช้แก้ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมของตน

๒.๓.๓ การพัฒนาด้านนิเทศการเรียนการสอน

สงบ ลักษณะ^{๐x} ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนไปสู่จุดหมายปลายทางที่พึงประสงค์ควรปฏิบัติดังนี้

๑. การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เด็กนักเรียนเป็นผู้ทำกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก ความรู้เป็นผลพลอยได้จากการทำกิจกรรม ระหว่างทำกิจกรรมเด็กนักเรียนก็จะได้พัฒนาตนเองทางการคิด การปฏิบัติ การแก้ปัญหาการทำงานร่วมกัน การวางแผนการจัดการ และเทคนิควิธีต่างๆ ที่เรียกว่า เรียนรู้วิธีการหาความรู้

๒. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นกระบวนการ หมายถึง การมีขั้นตอนต่างๆ ให้เด็กได้แสดงออกหรือปฏิบัติโดยใช้ร่างกาย ความคิด การพูดเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ คือ ความรู้หลัก จากทำกิจกรรม และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เกิดคุณสมบัติทางความรู้ ความคิด ทักษะ ความสามารถทางการปฏิบัติ ตลอดทั้งเกิดเจตคติ ค่านิยมที่ดีงาม

^{๐x} สงบ ลักษณะ, แนวคิดบางประการในการจัดการเรียนการสอนเชิงกระบวนการ , (กรุงเทพมหานคร : อักษราพิพัฒน์จำกัด, ๒๕๓๕), หน้า ๓-๕.

รุ่ง แก้วแดง^{๑๑} กล่าวว่า การปฏิวัตรระบบการเรียนการสอน เป็นหัวใจของการเปลี่ยนแปลงที่ระบบการศึกษาไทยต้องทำได้และไปให้ถึงทุกๆ โรงเรียน เพื่อการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีกิจกรรมต่างๆ ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้อย่างมีความสุข เรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบการคิด เรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ และเรียนรู้เพื่อพัฒนานิสัย ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้อันจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการจัดการเรียนการสอน

๒.๓.๔ การพัฒนาด้านการจัดกิจกรรม

กระทรวงศึกษาธิการ^{๑๒} ได้กล่าวถึงการพัฒนาด้านการจัดกิจกรรมในโรงเรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนในห้องเรียน เป็นกิจกรรมการสอนจริยศึกษาที่นำมาใช้กับหัวข้อคุณธรรมที่หลักสูตรและแผนการสอนได้กำหนดขึ้น กิจกรรมที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนจึงมีความสำคัญเป็นเบื้องต้น ที่จะให้แนวคิดประสบการณ์ที่มุ่งปลูกฝังให้เกิดกับผู้เรียน การพัฒนามโนคติการพัฒนาผู้เรียนในทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม และการปรับตนเอง เป็นต้น เนื่องจากกิจกรรมลักษณะนี้ ครูจะต้องนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอยู่เสมอ โดยมีหลักการสำคัญในการจัดเตรียมกิจกรรมการสอน จึงมีแนวคิดพื้นฐาน ดังนี้

๑. นักเรียนเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการเรียนการสอนทุกประการ การดำเนินกิจกรรมทุกอย่างนักเรียนควรเป็นผู้ได้ประโยชน์สูงสุดในการเรียนรู้แต่ละครั้ง
๒. กิจกรรมการสอนจริยศึกษาย่อมสามารถการเรียนรู้ สติปัญญา อารมณ์ สังคม คุณสมบัติที่สำคัญ และเสริมสร้างเจตคติที่ดีให้แก่ผู้เรียนได้
๓. กิจกรรมการสอนจริยศึกษาย่อมมีสาระความรู้ให้ข้อคิด เป็นตัวอย่างที่ดีของประสบการณ์และมีความน่าสนใจอยู่เสมอ

กระบวนการในการคิดสร้างกิจกรรมการสอนจริยศึกษา ได้อาศัยแนวคิดดังกล่าวในการจัดเตรียมกิจกรรมแต่ละประเภท โดยครูต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ในหลายๆ ด้าน ประกอบด้วยระดับวุฒิภาวะ ความสนใจ ทฤษฎีทางการศึกษา นวัตกรรมการศึกษาจิตวิทยาการผลิตสื่อการเรียนการสอนประเภทต่างๆ เป็นต้น เพื่อทำการประมวลผลให้เกิดความชัดเจนในการจัดกิจกรรมการสอนจริยศึกษาแต่ละครั้ง ครูสามารถพัฒนากิจกรรมได้ตามวิธีการ ต่อไปนี้

^{๑๑} รุ่ง แก้วแดง, *ปฏิวัติการศึกษาไทย*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงกมล, ๒๕๔๐) หน้า ๔๐-๔๓.

^{๑๒} กระทรวงศึกษาธิการ, *คู่มือปฏิบัติการกิจกรรมสร้างนิสัยสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การทหารราบ, ๒๕๒๒), หน้า ๑๐-๑๑.

๑. กิจกรรมการสอนต้องมีความชัดเจนและสามารถแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับมโนคติของการสอนตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอนที่กำหนดไว้ และอยู่บนพื้นฐานของเนื้อหาคุณธรรมที่นำมาสอน
๒. กิจกรรมการสอนเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนให้นักเรียนได้ฝึกทักษะของการคิดการวิเคราะห์การเลือกการตัดสินใจและทักษะอื่นๆ ที่จำเป็นอยู่เสมอ
๓. กิจกรรมการสอนต้องมีผลต่อการเรียนรู้ พฤติกรรม ความรู้สึก ความนึกคิดของนักเรียนในทางที่ดีและมีประโยชน์
๔. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับวัย ประสบการณ์ ช่วงความสนใจ ระดับวุฒิภาวะและความสามารถทางสติปัญญาของผู้เรียน
๕. กิจกรรมการสอนต้องเป็นสื่อกลาง ที่จะนำมาใช้ในการบูรณาการเรื่องของเนื้อหาประสบการณ์ สิ่งที่เกิดขึ้น ปัญหา ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เพื่อให้เกิดความกลมกลืนในการเรียนรู้ มีความใหม่และทันสมัยอยู่เสมอ
๖. กิจกรรมการสอนต้องมีสาระน่าสนใจ สอดแทรกความสนุกสนานเพลิดเพลินได้และประการสำคัญต้องมีส่วนท้าทายให้นักเรียนรู้จักคิด การใช้เหตุผลและการแสวงหาคำตอบต่างๆ ด้วยตนเอง
๗. กิจกรรมการสอนควรสร้างและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีวินัยในตนเอง การปฏิบัติตามกฎระเบียบและขั้นตอนที่กำหนดได้
๘. กิจกรรมการเรียนการสอนควรมีส่วนของการพัฒนา ในเรื่องการทำงานร่วมกับบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม การดูแลและช่วยเหลือกัน
๙. กิจกรรมการสอนไม่มุ่งเน้นการแข่งขันผลการแพ้ชนะมากเกินไปทุกคนควรมีความพอใจและรู้จักการยอมรับพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ
๑๐. กิจกรรมการสอนต้องสามารถปรับคุณธรรมซึ่งเป็นรูปธรรมที่ยาก นิ่ง ไม่น่าสนใจให้เกิดเป็นรูปธรรมที่แสดงออกได้ เคลื่อนไหว น่าสนใจ และมีส่วนในการเสริมสร้างบรรยากาศที่ดีให้แก่ห้องเรียนได้
๑๑. กิจกรรมการสอนควรมีสื่อการสอนประเภทต่างๆ ให้ตรง และเหมาะสมกับสิ่งที่จะนำมาใช้สอน กิจกรรมและสื่อการสอนต้องมีส่วนสัมพันธ์และใช้ได้ดีสอดคล้องกันทุกครั้ง

๑๒. กิจกรรมการสอนควรระบุชัดเจนถึงพฤติกรรมที่ผู้เรียนจะสามารถกระทำได้ และต้องสามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนได้ หลังจากกระบวนการเรียนรู้เสร็จสิ้นลง^{๑๖}

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการสอน นั้น มีมากมายหลายประเภท และสามารถนำมาใช้ในการสอนทุกขั้นตอนไม่ว่าจะเป็นในขั้นนำการสอน ขั้นกิจกรรมการสอน การอภิปรายการสรุป และประยุกต์ใช้ ขึ้นอยู่กับความคิดและการวางแผนการสอนของครูในแต่ละครั้ง

๒.๔ แนวคิดในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย^{๑๗} ได้ให้แนวคิดในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ไว้ว่า การศึกษาที่สมบูรณ์ที่จะทำให้คนเป็นประโยชน์ต่อสังคมและต่อตนเองนั้น ย่อมเป็นการศึกษาที่ให้ทั้งความรู้ คุณธรรม และทักษะ หากเราปล่อยปละละเลยไม่ปลูกฝังคุณธรรมให้คนมีความรู้ มีทักษะอย่างเดียว ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมได้เป็นอันมากเหมือนกัน และหากเราจะดูการสอนในสถานศึกษาทุกระดับ ก็จะเห็นว่ามุ่งแต่ความรู้และทักษะ ยังขาดความเอาใจใส่และกระทำกันอย่างจริงจังในด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมนี้เป็นสิ่งที่กระทำได้ยากด้วย จะต้องอาศัยการกระทำจริง ๆ ต้องปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กและต่อเนื่องอยู่เสมอทุกสถาบันในสังคมจะต้องร่วมมือกันเพื่อสร้างสรรค์คุณธรรมให้เกิดขึ้นในพลเมืองไทย เพื่อความเจริญก้าวหน้าและความสงบสุขของบ้านเมือง การที่คนขาดคุณธรรมย่อมก่อให้เกิดปัญหาสังคมมากมาย เป็นสิ่งขัดขวางความเจริญก้าวหน้าของชาติ

บรรจง ชูสกุลชาติ^{๑๘} ได้เสนอแนวความคิดในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมไว้ว่า “คน” มิใช่เป็นเพียงสิ่งมีชีวิตที่ประกอบด้วยรูปร่างหน้าตาภายนอกที่มองเห็นได้ด้วยตาเท่านั้น แต่หากยังต้องประกอบด้วยคุณสมบัติที่สำคัญซึ่งทำให้แตกต่างกันจากสัตว์โลกทั่วไป สิ่งนั้นคือ “คุณธรรม” เพราะคุณธรรมนี้เองที่ทำให้คนเราได้ชื่อว่าเป็น “มนุษย์” อันหมายความว่า ความเป็นผู้มีใจสูง คำว่า “คุณธรรม” จึงหมายถึง สภาพความดีงามทั้งหลายที่ฝังลึกอยู่ในสำนึกของบุคคล อาจกล่าวได้ว่า คุณธรรมเป็นสมบัติของมนุษยชาติโดยเฉพาะ

^{๑๖} วนัสชาลี สุวรรณทอง, “ทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์,” **ครุศาสตร์ สาขาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๒-๓๓.

^{๑๗} สมาคม การศึกษาแห่งประเทศไทย, **เอกสารประกอบการอบรมจริยธรรมผู้บริหาร**, (กรุงเทพฯ : สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๕), หน้า ๑-๔.

^{๑๘} บรรจง ชูสกุลชาติ, **คู่มือพัฒนาคุณธรรม**, (กรุงเทพฯ : การศาสนา, ๒๕๓๒), หน้า ๕.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ^{๐๐} ได้ให้แนวคิดในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม แก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ ดังนี้

๑. การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณธรรม ความรู้ ความสามารถและทักษะต่อจากระดับประถมศึกษา ให้ผู้เรียนค้นพบความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนเอง ทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพตลอดจนมีความสามารถในการประกอบกิจการงาน และอาชีพตามควรแก่วัย

๒. การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ศึกษาตาม ความถนัดและความสนใจ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา หรือเพื่อให้เพียงพอแก่การประกอบกิจการงาน และอาชีพที่ตนถนัดทั้งอาชีพอิสระ และรับจ้าง รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม และทักษะทางสังคมที่จำเป็นสำหรับการประกอบกิจการงานและอาชีพ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสันติสุข

กรมสามัญศึกษา^{๐๐} กล่าวว่า การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม มีความสำคัญต่อตนเองและสังคม โดยเฉพาะครูทุกคนควรตระหนักและมีความรับผิดชอบทั้งด้านความประพฤติที่เป็นแบบอย่าง ตลอดจนการเอาใจใส่ดูแลในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อให้นักเรียนเป็นทั้งคนเก่งและคนดี ดังพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพิธีทูลเกล้า ถวายปริญญา ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ของ ๕ สถาบัน ณ ศาลาดุสิตดาลัย เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๓๒ ซึ่งมีความตอนหนึ่งว่า

การสอนคนให้เก่งนี้ ถ้าดูเฉพาะบางแง่บางมุม อาจเห็นว่าดีว่าสอดคล้ององกับสมัยเร่งรัดพัฒนา แต่ถ้ามองให้ถี่ถ้วนรอบด้านแล้ว จะเป็นการมุ่งสอนคนให้เก่งเป็นเกณฑ์อาจทำให้เกิดจุดบกพร่องต่าง ๆ ขึ้นในตัวบุคคลได้ไม่น้อย ที่สำคัญก็คือ

๑ . บกพร่องในความคิดพิจารณาที่รอบคอบและก้าวไกล เพราะใจร้อน
เร่งจะทำการ ให้เสร็จโดยเร็ว เป็นเหตุให้การทำงานผิดพลาด ขัดข้องและล้มเหลว

๒. บกพร่องในความนับถือและเกรงใจผู้อื่น เพราะถือว่าตนเป็นเลิศ เป็นเหตุให้เย่อหยิ่ง มองข้ามความสำคัญของบุคคลอื่น และมักก่อความขัดแย้ง ทำลายไมตรีจิตมิตรภาพ ตลอดจนความสามัคคีระหว่างกัน

^{๐๐} คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๓๕, (กรุงเทพฯ : ประชาชน จำกัด, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐.

^{๐๐} กรมสามัญศึกษา, คู่มือการพัฒนาการเรียนการสอนตามหลักสูตร , (กรุงเทพฯ : มิตรภาพการพิมพ์และสทวดีโอ จำกัด, ๒๕๓๕), หน้า ๔๖.

๓. บทพร้องในความมัธยัสถ์พอเหมาะพอดีในการกระทำทั้งปวงเพราะ มุ่งหน้าแต่จะทำตัวให้เด่นให้ก้าวหน้า เป็นเหตุให้เห็นแก่ตัว เอารัดเอาเปรียบ

๔. บทพร้องในจริยธรรมและความรู้จักผิดชอบชั่วดี เพราะมุ่งแต่จะแสวงหาประโยชน์เฉพาะตัวให้เพิ่มพูนขึ้น เป็นเหตุให้ทำความผิดและความชั่ว ทุกจริตโดยไม่สะอึกสะเทือน

สุมาลี บุญยารมย์^{๐๐} ได้ให้ข้อคิดในการจัดจริยศึกษาให้แก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาว่านักเรียนอยู่ในวัยที่มีความสามารถที่จะคิดในสิ่งที่เป็นนามธรรม ต้องทำให้เขาเกิดความรู้สึกว่าเขาเป็นสมาชิกคนหนึ่งของโรงเรียนได้ เด็กวัยรุ่นอยู่ในขั้นที่มีเอกลักษณ์กับความสับสนในบทบาทซึ่งโรงเรียนจำเป็นต้องช่วยให้นักเรียนแต่ละคนได้ค้นพบเอกลักษณ์ของเขาให้ได้ การแนะนำโดยครู อาจารย์ผู้สอนมีความสำคัญอย่างยิ่งในเด็กระดับนี้ ซึ่งการที่นักเรียนจะมีพฤติกรรมการแสดงออกเป็นเอกลักษณ์ที่พึงประสงค์หรือไม่เพียงใด ขึ้นอยู่กับการดำเนินนโยบายการปลูกฝังจริยธรรมของโรงเรียน อาจใช้แนวทางดังนี้

๑. จัดโรงเรียน และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้อำนวยต่อการสอนจริยศึกษาในโรงเรียนอย่างสืบเนื่อง ไม่ให้มีสภาพเสื่อมโทรม ขาดความมีระเบียบ

๒. บุคลากรในสถานศึกษาเป็นตัวอย่างแห่งการเป็นผู้มีจริยธรรม

๓. ดำเนินการอบรมสั่งสอนนักเรียนทั้งนอกและในห้องเรียนไม่ขาดตอน

๔. จัดแนวปฏิบัติจริยธรรมในโรงเรียนให้สอดคล้องกับสังคมภายนอก
อย่างเหมาะสม

๕. กำหนดระเบียบโรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับจริยธรรม ให้นักเรียนยึดถืออย่างสม่ำเสมอ โดยครูมีต้องพำสอน

สรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรม เป็นสิ่งที่สังคมยอมรับว่าดีและต้องการจะรักษาไว้ โดยเห็นว่าการที่คนมีคุณธรรมเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ ทั้งต่อตนเองและสังคมโดยรวม ทำให้ชีวิตเป็นสุข สังคมสงบร่มเย็น บังเกิดความก้าวหน้าปัญหาสังคมมีน้อย ผู้คนไม่เบียดเบียนแต่จะเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การปลูกฝังคุณธรรมจึงมีความสำคัญและจำเป็นที่ต้องดำเนินการ ในโรงเรียน มัธยมศึกษา เพื่อให้นักเรียนได้เกิดความรู้สึกสำนึกในหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่ดี เพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสันติสุข

^{๐๐}สุมาลี บุญยารมย์, การจัดจริยศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา, เอกสารการประชุมสัมมนาโครงการสัมมนาผู้บริหารด้านจริยศึกษาในสถานศึกษา, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๓๕.

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ งานวิจัยในประเทศ

ยงยุทธ มีพุง และคณะ^{๐๐} ได้ศึกษาวิจัย เรื่องการวิเคราะห์กิจกรรมนักเรียน ที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม กรณีศึกษาสถานศึกษาสังกัดกองวิทยาลัยเทคนิคกรมอาชีวศึกษา พบว่า ผลจากการสอบถามผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมนักศึกษา แยกตามประเภทกิจกรรมสรุปได้ ดังนี้

๑ . ผลการจัดกิจกรรมวิชาชีพและชมรมอิสระ อันประกอบด้วย กิจกรรมลูกเสือ อนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและดนตรีต่อต้านยาเสพติดและโรคเอดส์ อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ว่าที่ ประมวลร้องเพลง นันทนาการ ประมวลสุนทรพจน์ เล่านิทาน และกิจกรรมเข้าจังหวะ พบว่า ก่อให้เกิดความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล และการส่งเสริมคนทำความดี

๒ . ผลการจัดกิจกรรมองค์การนักศึกษา อันประกอบด้วย กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยประมวลมารยาทไทย และแนวการประกอบอาชีพอิสระ พัฒนาสถานศึกษา อาสาพัฒนาชุมชนเตรียมความพร้อมนักศึกษาใหม่ และกิจกรรมบริจาคโลหิตของนักเรียนนักศึกษา พบว่า ก่อให้เกิดความรับ- ผิดชอบ การเสียสละ และความมีระเบียบวินัย

๓ . ผลการจัดกิจกรรมกลางของสถานศึกษา อันประกอบด้วยกิจกรรมแข่งขันกีฬา ทักษะวันไหว้ครู ส่งเสริมประเพณีพื้นบ้าน และกิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ พบว่า ก่อให้เกิดความรับผิดชอบ การส่งเสริมคนทำความดี และความสามัคคี

วิรัช เทียมเจริญ และคณะ^{๐๙} ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิค เขตการศึกษา ๑ สังกัดกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า

๑ . สภาพการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่ามีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก คือ ในด้านนโยบายการบริหาร การจัดสภาพแวดล้อม การสอนและการนิเทศ การจัดกิจกรรม มีเพียงข้อเดียวที่มีความคิดเห็นว่ามีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง คือ

^{๐๐}ยงยุทธ มีพุง และ คนอื่นๆ, “ การวิเคราะห์กิจกรรมนักเรียนนักศึกษาที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม : กรณีศึกษาสถานศึกษาสังกัดกองวิทยาลัยเทคนิค กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ”, *วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนครสวรรค์, ๒๕๔๑), บทคัดย่อ.

^{๐๙}วิรัช เทียมเจริญ และคนอื่นๆ, “การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิค เขตการศึกษา ๑ สังกัดกรมอาชีวศึกษา กระทรวง ศึกษาธิการ ”, *วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนครสวรรค์, ๒๕๔๕), บทคัดย่อ.

ด้านการประเมินผล สำหรับครูผู้สอนมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง คือ ในด้านนโยบายการบริหารการจัดสภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรม และด้านการประเมินผล มีเพียงข้อเดียวที่มีความคิดเห็นว่ามีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการสอนและการนิเทศ

๒ . ปัญหาการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ผู้บริหาร ครูผู้สอน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางเหมือนกัน คือ ในด้านนโยบายการบริหาร การจัดสภาพแวดล้อม ด้านการสอนและการนิเทศ ด้านการประเมินผล ส่วนในด้านการจัดกิจกรรม นั้น ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความเห็นว่าปัญหาแตกต่างกัน คือ ระดับน้อยและปานกลางตามลำดับ

๓ . แนวทางการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ผู้บริหาร ครูผู้สอน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสูงสุดเหมือนกันในด้านนโยบายการบริหาร ด้านการจัดสภาพแวดล้อมด้านการสอนและการนิเทศ และด้านการประเมินผล ในส่วนที่มีความเห็นแตกต่างกัน คือ ด้านการจัดกิจกรรม ผู้บริหาร ครูผู้สอน ให้ความสำคัญสูงสุดในเรื่องการจัดทำแผนงาน งบประมาณ ทรัพยากร และบุคลากรให้สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามเป้าหมายที่วางไว้ ส่วนครูผู้สอนมีความเห็นสูงสุดในเรื่อง การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีทักษะความชำนาญในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

สุรทิน ปิ่นทอง และคณะ^{๐๐} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทการปลูกฝัง และพัฒนาค่านิยมที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียนนักศึกษาของวิทยาลัยเทคนิค กลุ่มภาคเหนือตอนล่างพบว่า ครู อาจารย์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทในการปลูกฝังและพัฒนาค่านิยม ด้านการมีวินัย ในตนเอง ด้านการขยันหมั่นเพียร ด้านการรับผิดชอบ ด้านการประหยัด อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะครู อาจารย์ได้แสดงออกในเรื่องนี้อย่างสม่ำเสมอ และมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติให้มากขึ้นส่วนด้านการศรัทธาในศาสนา อยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะครูอาจารย์มีบทบาทในเรื่องนี้น้อย เป็นเพียงให้คำปรึกษา ส่วนการจัดกิจกรรมศาสนานักเรียนนักศึกษาเป็นผู้ทำเอง

ธนเศรษฐ์ จำปาม ^{๐๐} ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารศึกษาวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารตามความ

^{๐๐}สุรทิน ปิ่นทอง และ คนอื่นๆ, “บทบาทในการปลูกฝังและพัฒนาค่านิยมที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียนนักศึกษาของวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา กลุ่มภาคเหนือ ตอนล่าง”, วิทยานิพนธ์ การศึกษา มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๒), บทคัดย่อ.

^{๐๐}ธนเศรษฐ์ จำปาม, “การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารกรณศึกษา : วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น”, ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓), หน้า ๓๔-๓๕.

คิดเห็นของผู้บริหารและบุคลากร (๒) เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างทางการบริการ พฤติกรรมทางการบริหารคุณธรรมและจริยธรรมตามความคาดหวัง (๓) เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยด้วยผู้บริหารและบุคลากรของวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น ทุกคน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้มาจากประชากรทุกคน คือ ผู้บริหารจำนวน ๑๑ คน บุคลากรจำนวน ๗๓ คน

ผลการศึกษาพบว่า

๑. สภาพปัจจุบันและปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารตามความคิดเห็นของผู้บริหารและบุคลากร จากการศึกษาปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โดยภาพรวมพบว่า ความคิดเห็นต่อระดับการปฏิบัติตนเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารอยู่ในระดับมากที่สุด ๔ ด้าน การศึกษาปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารตามความคิดเห็นของบุคลากร โดยภาพรวมพบว่า มีความคิดเห็นต่อระดับการปฏิบัติตนเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร อยู่ในระดับปานกลาง ๒ ด้าน ส่วนระดับการปฏิบัติของผู้บริหารด้านคุณธรรมและจริยธรรมตามสังคมและประเทศชาติ คุณธรรมและจริยธรรมต่อตนเองอยู่ในระดับมาก

๒. การวิเคราะห์โครงสร้างทางการบริการ พฤติกรรมทางการบริหาร คุณธรรมและจริยธรรมตามความคาดหวังจากการศึกษาโครงสร้างทางการบริหารพบว่า ขั้นตอนการทำงานมีความซ้ำซ้อนกัน ขาดความชัดเจน ใช้คนไม่เหมาะสมกับงาน ที่มาของผู้บริหารขาดความชอบธรรมจากการศึกษาพฤติกรรมทางการบริหาร พบว่า เป็นพฤติกรรมที่คำนึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนตน ใช้ระบบพรรคพวกในการบริหารงาน ขาดระบบการสร้างแรงจูงใจ ขาดหลักเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงาน จากการศึกษาความคาดหวังของบุคลากรพบว่า ส่วนมาก มีความต้องการให้ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์สุจริต ยึดหลักประชาธิปไตยในการทำงาน มีความจริงใจทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่เล่นพรรคเล่นพวกเสียผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีวินัยต่อตนเอง ซื่อสัตย์ต่อครอบครัว

๓. แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารจากการศึกษาพบว่า การที่จะทำให้ผู้บริหารได้แสดงถึงการใช้คุณธรรมและจริยธรรมทางการบริหารได้นั้น ผู้บริหารจะต้องมอบหมายงานและกระจายอำนาจอย่างเต็มที่ พร้อมทั้งให้มีการจัดทำภาระงานของแต่ละคน ควรให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในประเด็นสำคัญ เพื่อหลีกเลี่ยงข้อกล่าวหา การใช้ระบบพรรคพวกในการบริหาร รวมทั้งให้มีการจัดทำคู่มือขั้นตอนการปฏิบัติงานและวิธีการปฏิบัติงาน เปิดโอกาสให้มีระบบการตรวจสอบทางสังคม และที่สำคัญที่สุดผู้บริหารทุกตำแหน่ง ควรจะมาจากการเลือกตั้ง เพราะเป็นวิถีทางในระบบประชาธิปไตยและเป็นการเพิ่มความชอบธรรม

ในการบริหารงาน เพื่อให้การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ผู้บริหารจะต้องอาศัยภาวะผู้นำด้วยการสร้างแรงจูงใจให้ทุกคนมีส่วนร่วมทำงานเป็นทีมสร้างมาตรฐานการปฏิบัติ สร้างมาตรฐานการให้คณาให้โทษ มีระบบการประเมินผลงานและที่สำคัญต้องมีระบบการตรวจสอบทางสังคม

ธีระนาถ กลิ่นชั้น^{๐๖} ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมเกี่ยวกับจริยธรรมของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมจริยธรรมครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดนครราชสีมา และเพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมจริยธรรมโดยจำแนกตามสถานภาพ เพศ ค่าใช้จ่าย ต่อเดือน และประสบการณ์ทำงานกลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการครูที่สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดนครราชสีมา ๑๑ โรงเรียน จำนวน ๒๕๕ คนผลการวิจัยพบว่า ระดับพฤติกรรมจริยธรรมของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดนครราชสีมา อยู่ในระดับสูงมาก และระดับพฤติกรรมจริยธรรม เมื่อจำแนกตามสถานภาพ เพศ ค่าใช้จ่ายต่อเดือน ประสบการณ์ทำงานอยู่ในระดับสูงมากและสูงเช่นเดียวกัน

ละเอียด แซ่ถู่^{๐๗} ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามเพศ และประสบการณ์ในการทำงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๓๔๔ คน ผลการวิจัยพบว่า

๑. คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากทุกมาตรฐาน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านเลี้ยงชีพชอบ

^{๐๖}ธีระนาถ กลิ่นชั้น, “การศึกษาพฤติกรรมเกี่ยวกับจริยธรรมของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๕๓-๖๑.

^{๐๗}ละเอียด แซ่ถู่, “คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามทัศนะของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๔), หน้า ๘๑-๘๕.

๒. คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา เมื่อพิจารณาเป็นรายมาตรฐานเรียงลำดับได้ดังนี้ มาตรฐานที่ ๓ รักเกียรติและศักดิ์ศรีมีความโปร่งใส ใช้ระบบเศรษฐกิจพอเพียง เลี้ยงชีวิตชอบ กอปรกิจเพื่อสังคม รองลงมาคือมาตรฐานที่ ๑ รักความสุจริต อุทิศเวลารับใช้ประชาชนด้วยความเมตตาธรรม และมาตรฐานที่ ๒ ริเริ่มสิ่งใหม่ ใฝ่หาความรู้ กล้าสู้กล้าทำนำมาซึ่งประโยชน์ส่วนรวม

๓. การเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมาจำแนกตามเพศ และประสบการณ์ทำงาน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบโดยภาพรวมทุกมาตรฐานและรายด้านของแต่ละมาตรฐานพบว่า ครูผู้สอนที่เป็นเพศชายและเพศหญิงและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า ๑๕ ปี และประสบการณ์ในการทำงาน ๑๕ ปีขึ้นไป มีทัศนะต่อคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สุรัตน์ มุ่งอิงกลาง^{๐๐} ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาคุณธรรมตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณธรรมตามแนวพุทธธรรมในการครองตนครองคนและครองงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ตามทัศนะของครูฝ่ายกิจการนักเรียน ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเปรียบเทียบคุณธรรมตามแนวพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมาตามทัศนะของครูฝ่ายกิจการนักเรียน ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นนี้มีจำนวน ๖๑๕ คนจำแนกเป็นครูฝ่ายกิจการนักเรียน โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๑๓๕ คน ครูผู้สอน จำนวน ๒๗๐ และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน ๒๗๐ คน

ผลการวิจัยพบว่า

^{๐๐} สุรัตน์ มุ่งอิงกลาง, “การศึกษาคุณธรรมตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏนครราชสีมา , ๒๕๔๔), หน้า ๑๓๗-๑๔๕.

๑. ครูฝ่ายกิจการนักเรียน ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีทัศนะต่อคุณธรรมตามแนวพุทธธรรม ในการครองตน ครองคน และครองงาน ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และด้านที่มากที่สุด คือ คุณธรรมในการ ครองตน รองลงมาเฉลี่ยเท่ากัน คือ คุณธรรมในการครองคนและครองงาน

๒. การเปรียบเทียบคุณธรรมตามแนวพุทธธรรมในการครองตน ครองคน และ ครองงานของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ตามทัศนะของครูฝ่ายกิจการนักเรียน ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวม และแต่ละรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และเมื่อพิจารณารายกลุ่มว่า คุณธรรมตามแนวพุทธธรรมในการครองตน ครูฝ่ายกิจการนักเรียนครูผู้สอน และคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีทัศนะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนคุณธรรม ตามแนวพุทธธรรมในการครองคน ครูฝ่ายกิจการนักเรียน ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน มีทัศนะแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕ สำหรับคุณธรรมตามแนว พุทธธรรมในการครองคน ครูฝ่ายกิจการนักเรียน ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน มีทัศนะแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

๓. คุณธรรมตามแนวพุทธธรรมในการครองตน ครองคนและครองงาน และ คุณธรรมตามแนวพุทธธรรมในภาพรวมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมาพบว่า มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ.๐๕ และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์เป็นรายคู่ของคุณธรรมตามแนวพุทธธรรมทั้ง ๓ ด้าน พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ ทุกคู่

พระมหาอร่าม คุณชื่น และคณะ^{๐๐} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาส่งเสริม คุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กำแพงเพชร เขต ๑พบว่า

๑ . สภาพในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต ๑ โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีเพียง ๑ ด้านที่มีการปฏิบัติอยู่ใน

^{๐๐}พระมหาอร่าม คุณชื่น และคนอื่นๆ, “แนวทางการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของ นักเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต ๑ ” วิทยานิพนธ์ การศึกษา มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๕), บทคัดย่อ.

ระดับปานกลาง คือ ด้านการประเมินผล ตามทัศนะของผู้บริหาร โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีเพียง ๑ ด้านที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการประเมินผล และตามทัศนะของครูผู้สอนโดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๒ . ปัญหาในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 โดยภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับ น้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทุกด้านมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ตามทัศนะของผู้บริหาร โดยภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทุกด้านมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย และ ตามทัศนะของครูผู้สอน โดยภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทุกด้านมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย

๓ . แนวทางพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากำแพงเพชร เขต ๑ ทุกด้านและรายชื่อ ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนวทาง การพัฒนา อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด

จากหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้สรุปกรอบแนวคิด ในคุณธรรม จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติ อันพึงประสงค์ของบุคคลที่มีค่านิยมทางศีลธรรม และคุณธรรมที่สังคมยอมรับ แล้วนำไปสู่สภาพคุณงามความดีที่แสดงออกมาเป็น พฤติกรรมต่าง ๆ โดยการแสดงออกมานั้นประกอบด้วยปัญญา ความรู้สึก และการแสดงออกของแต่ละบุคคล ในการแสดงออกมานั้นในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม อย่างมีกฎเกณฑ์ ทั้งนี้ เพื่อให้จุดมุ่งหมายนั้นบรรลุสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าที่พึงประสงค์ นำไปสู่ความสงบสุขของสังคม

คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน หมายถึง ความประพฤติ อันพึงประสงค์ของบุคคลที่มีค่านิยมทางศีลธรรม และคุณธรรมที่สังคมยอมรับ แล้วนำไปสู่สภาพคุณงามความดีที่แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนมัธยมศึกษา ในขอบเขต ๖ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ หมายถึง ผู้เรียนปฏิบัติตามระเบียบของสถานศึกษา โดยเฉพาะการเข้าแถวเคารพธงชาติ และปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ สนใจในกิจกรรมการเรียน และรับผิดชอบงานที่ครูมอบหมาย แต่งกายเรียบร้อยในสถานการณต่าง ๆ เดินผ่านครูและผู้ใหญ่อย่างสุภาพเรียบร้อยมีสัมมาคารวะ มีมารยาทในการรับประทานอาหาร

๒. ด้านผู้เรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ผู้เรียนปฏิบัติตามระเบียบการสอบ และไม่ลอกการบ้าน พูดแต่ความจริงไม่โกหก และ รักษาทรัพย์สินไม่ให้สูญหาย

๓. ด้านผู้เรียนมีความกตัญญูทวาทิ หมายถึง ผู้เรียนรักเคารพพ่อแม่ ผู้ปกครอง ระลึกถึงพระคุณของครูบาอาจารย์ และแสดงออกซึ่งการตอบแทนพระคุณอย่างเหมาะสมเป็น สมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม

๔. ด้านผู้เรียนมีความเมตตากรุณาโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และไม่เห็นแก่ตัว หมายถึง ผู้เรียนรู้จักการให้ เพื่อส่วนรวมและเพื่อผู้อื่น แสดงออกถึงการมีน้ำใจ หรือการให้การช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันทรัพย์สินหรือสิ่งของเพื่อผู้อื่น

๕. ด้านผู้เรียนมีความประหยัด และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า หมายถึง ผู้เรียนใช้ทรัพย์สิน และสิ่งของ ของโรงเรียนอย่างประหยัด ใช้อุปกรณ์การเรียนอย่างประหยัดและรู้คุณค่า ร่วมกิจกรรมการประหยัด ใช้น้ำ ไฟ และสาธารณูปโภคอื่น ๆ ทั้งของตนเอง และของส่วนรวมอย่างประหยัดและรู้คุณค่า

๖. ด้านผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หมายถึง ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญตนเพื่อส่วนรวม เข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และกิจกรรมพัฒนาสถานศึกษาและท้องถิ่น

๒.๕.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

มาร์ธา^{๐๐} ได้ศึกษาถึงทัศนคติของครูธุรกิจที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในวิชาจริยธรรมทางธุรกิจ ในการรวมวิชาจริยธรรมทางธุรกิจเข้าไปในหลักสูตร MBA ของ Austrain Business Schools กลุ่มตัวอย่างเป็นครูธุรกิจ ๕๖๗ คน ตอบแบบสอบถามกลับคืนมา ๔๐% พบว่า ๕๕% ไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับกิจกรรมในหลักสูตร แต่มีความเห็นว่า ควรจะสอนวิชาจริยธรรม ๕ ใน ๑๐ ของคนที่ตอบ มีความตั้งใจที่จะสอน ส่วนใหญ่เป็นหญิงที่มีประสบการณ์ในการสอนน้อย ๕๐% เป็นครูชายที่มีประสบการณ์มากซึ่งเห็นด้วย ๒๕% เขาคิดว่าตนเองมีความรู้ไม่พอในการสอนจริยธรรมทางธุรกิจ ต้องการให้มีการฝึกอบรมการสอนจริยธรรมให้กับครู ผู้ที่ตอบกลับส่วนใหญ่ต้องการให้สอดแทรกหลักจริยธรรมในหลายๆ วิชา แทนที่จะแยกออกเป็นวิชาจริยธรรมทางธุรกิจ ซึ่งควรจะทำให้มีความสำคัญเป็นอันดับ ๒ และควรมีหลายๆ ฝ่ายมาร่วมกันสอน โดยจัดเป็นทีม โดยนำกรณีศึกษามาใช้เป็นเนื้อหาการสอนในวิชาจริยธรรมให้มากที่สุด

^{๐๐}Martha . Lohr – Schutz. **Business Ethics and Management Training** : A Call for Integrating Ethics into the Curriculum of Austrian Business School Dissertation Abstracts. Degree : DRSOCOEC, Austria : Johannes Kepler Universitaet Linz, 1993.

เลา (Lau)^{๐๐} ได้ทำการวิจัยเรื่อง ค่านิยมทางศาสนาของครูประถมศึกษา ซึ่งมีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่แสดงให้ปรากฏในชั้นเรียน ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นครูระดับประถมศึกษาจำนวน ๒๐๗ คน จากโรงเรียนในเขตเซาท์เวสต์ อาร์แคนซัส ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ครูซึ่งมีการแสดงทัศนคติเกี่ยวกับศาสนาตามแบบแผนเดิม มีการแสดงออกทางด้านค่านิยมทางศาสนาแตกต่างจากครูที่มีทัศนคติเกี่ยวกับศาสนาที่มีใช้แบบแผนเดิมอย่างเห็นได้ชัด ในด้านจุดมุ่งหมายของศาสนานั้นครูทั้งสองกลุ่มไม่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่าการฝึกหัดครูมุ่งความสนใจในการสร้างหลักสูตรที่จะเสริมสร้างประสบการณ์ให้กับผู้ที่จะเป็นครูในอนาคตเพื่อให้มีความตระหนักถึงการสร้างค่านิยมให้เกิดขึ้นกับตนเอง อันเป็นการให้ความรู้ด้านทัศนคติและค่านิยมที่ดีและมีประสบการณ์ในการที่จะนำเอาความรู้เหล่านี้ไปใช้ในการตัดสินใจความขัดแย้งที่เกิดจากเหตุการณ์ปัจจุบัน ได้ดีขึ้น

เซียร์สและคนอื่นๆ (Sears and others)^{๐๐} โดยอธิบายว่า พ่อแม่ซึ่งมีหน้าที่หลักในการเลี้ยงดูลูกเป็นผู้ตอบสนองความต้องการของเด็ก ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ที่ดีจากพ่อแม่ ดังนั้นเด็กจึงชอบและอยากทำตามพฤติกรรมของพ่อแม่ที่เกิดขึ้นควบคู่กับการตอบสนองความต้องการของตน พ่อแม่ที่มีพฤติกรรมเช่นใดลูกก็มักจะมีพฤติกรรมเช่นเดียวกันกับพ่อแม่ นั่น เช่น พ่อแม่เป็นคนอารมณ์ร้อน เด็กก็มีโอกาสเป็นคนอารมณ์ร้อนด้วย

แบนดูรา (Bandura)^{๐๙} ได้นำผลงานการวิจัยหลายเรื่องมาเปรียบเทียบการทำตามอย่างของพ่อ ซึ่งให้ความรักความอบอุ่นกับเด็กที่มีพ่อซึ่งไม่ค่อยให้ความอบอุ่นเอาใจใส่ลูกมากนักพบว่า เด็กที่มีพ่อให้ความรักและความอบอุ่นชอบบทบาทและพฤติกรรมที่ผู้ชายส่วนมากแสดงกัน และเด็กมักรับรู้ตนเองว่า มีความคิดและการกระทำคล้ายพ่อมากกว่าเด็กที่มีพ่อซึ่งไม่ค่อยให้ความอบอุ่นเอาใจใส่ลูกมากนัก

วิททิง (Whiting)^{๐๑} เห็นว่าเหตุผลที่สำคัญที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมตามพ่อแม่ก็เพราะการที่เด็กทำตัวเป็นคู่แข่งกับพ่อหรือแม่เพศเดียวกับตน แต่เด็กก็เป็นผู้แพ้จากการแข่งขัน ทำให้เด็ก

^{๐๐}D.A. Lau, "Value Patterns of Elementary Teachers in Relation to Attitudes Expressed Toward Religious Issues in the Classroom," **Dissertation Abstracts International**, (CD-ROM), (New York : Holt Rinehart Available: ERIC, 1971) ,p. 31.

^{๐๐}Sears, R.R., and others, **Patterns of child Rearing**, (California : Stanford University Press), p.289 -252.

^{๐๙}A. Bandura, **Social Learning Theory**, (England Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1975), P.253-269

^{๐๑}J.M. Whiting, **Resource Mediation and Learning by Identification**, (Texas : University of Texas Press, 1960), p. 537.

เกิดความอิจฉาพ่อหรือแม่เพศเดียวกัน จนเป็นผลให้เด็กทำตามอย่างพ่อหรือแม่เพศเดียวกับตน
ทฤษฎีของวิททิง เป็นที่รู้จักกันในนาม ทฤษฎีการอิจฉาสถานภาพ (Status Envy Theory)

บัสเซ (Bussey)^{๐๖}ชี้ให้เห็นว่าทฤษฎีของวิททิง เป็นทฤษฎีที่ใกล้เคียงกับความคิดของฟรอยด์มาก ที่อธิบายได้ว่าการที่เด็กชายอิจฉาสถานภาพของพ่อเพราะว่าพ่อได้รับการดูแลเอาใจใส่จากแม่มากกว่าจึงทำให้เด็กผู้ชายทำตามอย่างพ่อและเด็กผู้หญิงก็เช่นเดียวกันได้เห็นสถานภาพของแม่ที่ได้รับการดูแลเอาใจจากพ่อ จึงเกิดการอิจฉาแม่ เด็กหญิงจึงพยายามทำตามอย่างแม่ในเพศเดียวกับตน

อาร์มบี้ (Armsby)^{๐๗}ชี้ให้เห็นว่าเรื่องที่เพียเจต์ไม่ได้เปรียบเทียบการกระทำโดยอุปติเหตุให้ชัดเจน เช่นการที่เด็กคนหนึ่งทำถ้วยแตก 1 ใบโดยเจตนา กับเด็กอีกคนหนึ่งทำถ้วยแตก ๑๕ ใบด้วยอุปติเหตุ โดยสร้างสถานการณ์ที่แตกต่างกัน แล้วนำผลมาเปรียบเทียบกัน ผลการวิจัยพบว่าไม่ว่าจะอายุไหนตั้งแต่ ๖,๘,และ ๑๐ ปี จะตัดสินว่าการทำถ้วยแตกโดยเจตนามีความผิดมากกว่า

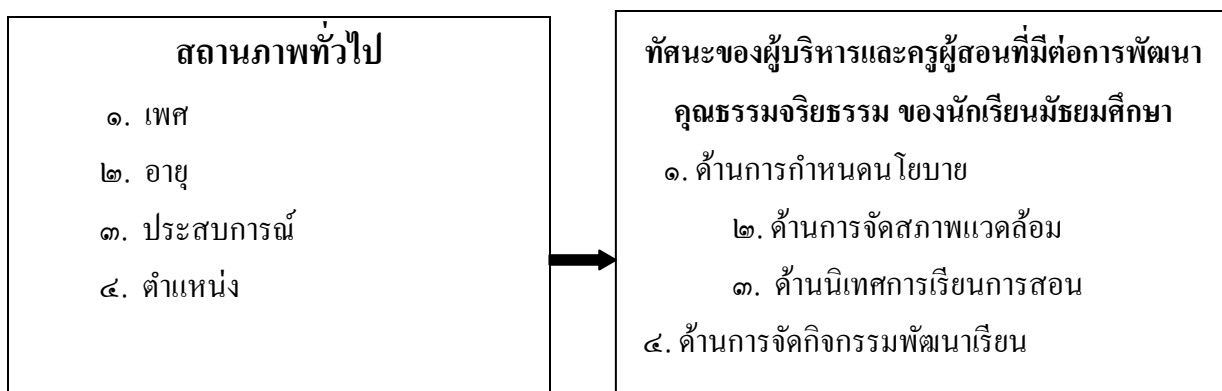
จากการศึกษางานวิจัย คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนมีปัญหาอยู่ที่ขอบเขต วิธีสอน การจัดกิจกรรมการสอน การจัดสภาพแวดล้อมการให้การฝึกอบรม การร่วมมือของผู้บริหาร และครูผู้สอนในการบูรณาการการสอน จะมีส่วนช่วยส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้โดยตรง ซึ่งภาระหน้าที่เหล่านี้ ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทหน้าที่อันสำคัญยิ่งในการที่จะให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนควบคู่กับการเรียนการสอนในชั้นเรียน

^{๐๖}K. Bussey, **Gender Differences in Moral Reasoning**, (New York : Academic Press, 1982), P. 701-706.

^{๐๗}R.E> Armsby, A Reexamination of the Development of Moral Judgement in Children, (New York: Child Development, 1971), P.1242-1248.

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ ตัวแปรตาม

แผนภูมิ ๒.๑ แสดงแนวคิดในการวิจัย